

På Colosseums tribuner gjorde romerne det meste

Nede i arenaen hersket død og pine. På tribunen levde romerne livet.

Cato Guhnfeldt

Oppdatert: 05.jan. 2015

Colosseum

- Verdens største amfiteater, også kalt Det flaviske amfiteateret.
- Ansett som ett av de flotteste eksempler på romersk arkitektur og ingeniørkunst.
- Oppført i årene 70 til 80 e.Kr., først under keiser Vespasian, siden av hans etterfølger Titus.
- Ved innvielsen i år 80 ble 9000 ville dyr drept.
- Bygget av stein og sement, ved bruk av særlig mange jødiske krigsfanger fra romernes felttog mot Jerusalem.
- Kunne romme rundt 50.000 tilskuere.
- Ble brukt til gladiator kamper, dyrejakt, henrettelser, gjenskapning av kjente slag og oppføring av teaterstykker basert på klassisk mytologi.
- Var i bruk til midt på 500-tallet.
- Delvis ødelagt opp gjennom århundrene av jordskjelv og uthenting av stein til andre byggeprosjekt.
- I dag en av Romas største turistattraksjoner.

De rundt 50.000 romere som troppet opp for å overvære lekene i antikkens Colosseum i Roma satt ikke stille en hel dag. Derimot var den enorme, tidvis støyende, gestikulerende, engasjerte tilskuermassen stadig i bevegelse rundt sin plass, opptatt med mange gjøremål i tillegg til å bli underholdt. For arenaens leker og kamper var én ting, noe helt annet var magens krav til mat og drikke, ønsket om å gjøre forretninger, håpet om kanskje å finne en kjæreste eller planen om å vinne penger fra noen.

Her møttes romere til matlaging, håndgemeng, skjønnhetspleie, forretninger og spill.

I senere år har arkeologer avslørt mange sider ved tribunelivet, blant annet ved å avdekke mye av arenaens avfall i nedfallsrør, sprekker og grøfter.

Blant Colosseums tilskuere fant man både fattig og rik, tjenere og generaler, politikere og forfattere. Men ikke alle slapp inn, de uønskede var i første rekke gravere av graver, skuespillere og tidligere gladiatorer.

Også rester av mange slags frukt er funnet i ruinene: Her stener fra fersken, plommer, druer og oliven.

Tilberedte mat

Mat var viktig gjennom en lang dag på tribunene. Mange tilskuere brakte egen mat med seg, og varmet den opp igjen på tribunene ved hjelp av oljelamper eller keramiske ovner. En slik ovn er funnet. Mange keramiske gjenstander knyttet til matlaging og måltider stammer forøvrig fra Nord-Afrika, trolig fra perioden etter at Kartago var overvunnet.

Kjøtt fra geit, lam, fjærkre, storfe og griser ble fortært. Det ble spist mest grisekjøtt, minst av vilt. I tillegg nøt tribunefolket også fisk og frukt. Tannpirkere var i flittig bruk, både i tennene men også til å pirke ut mat av skalldyr.

Det er funnet utallige rester i form av skall og steiner – fra kirsebær, valnøtter, plommer, oliven og fersken. I tillegg kan nevnes østers og muslinger.

Også drikke kunne medbringes. Skjønt det var ingen mangel på vann som man kunne forsyne seg av fra fontene i gangene opp til tredje etasje under tribunene. Romerne var også glad i vin innenfor Colosseums vegger. Men for å hindre drukkenskap på tribunene distribuerte man sjetonger som kun gjaldt for kjøp av en fast vinrasjon – omtrent slik firmafestenes drikkebonger fungerer i dag.

På noen av Colosseums terrasser ble musikkinstrumenter traktert, trolig i pausene under forestillingene. Blant annet har arkeologer funnet hva man tror er plektre til strengeinstrumenter.

Graffiti er ingen ny beskjeftigelse. Romere risset stadig inn navn på sine favoritter i arenaen, på vegger og trappetrinn. Eller de tegnet dem, deriblant gladiatorer. Kanskje ville de på den måten minnes en spesiell hendelse, en seier eller en seierherre. Slik foreviget de ikke bare skikkelsene men også klær og våpen.

Menneskemylder med en rekke aktiviteter preget tribunene i løpet av Romas storhetstid. Dette er et utsnitt av bildet i toppen av artikkelen. Bildet er utstilt i Colosseum. Den navnløse kunstneren forestiller seg at livet måtte ha artet seg omtrent slik. - Og selvsagt var utveksling av sladder og siste nytt med slektninger og venner også viktig.

Kvinnene

Mange av kvinnene opprettholdt hjemmets mange gjøremål her – ved å spinne, sy, lage mat og amme. Her stelte de dessuten håret med alle slags børster, kammer og hårpinner, foruten å henge på ekstra falske krøller i pakt med datidens mote. Arkeologer har funnet en rekke hårpinner av ben, dessuten kammer av elfenben og metall i tillegg til ben. Slikt var lett å miste, dessuten anheng til kjeder, smykkesteiner, perler osv. Mange tapte småting havnet i nedfallskummer og rør der de forble uoppdaget frem til våre dager.

Tribunene var også stedet der beilere kunne komme innpå en kvinne, og med lekene i full sving nede i arenaen kanskje utveksle noen ord eller avtale et stevnemøte. Jo mer som skjedde blant gladiatorer, krigere og ville dyr i arenaen, jo mer lot seg gjøre i smug på tribunene mens alles øyne var vendt i en annen retning.

Spill og kjeltringer

Funnene av små og store gjenstander fra Colosseums tribuner vitner om en sammensatt tilskuermasse: håndverkere, soldater, selgere, tjenere og svindlere. Dessuten mange mer eller mindre profesjonelle spillere, gjerne utstyrt med manipulerte terninger.

Spillbrikker av keramikk vitner om noe av virksomheten og tidsfordrivet på tribunene.

Svært mange var utvilsomt opptatt av spill og veddemål mellom opptredenene. «Spillbrett» ble risset opp på setetrinnene, mellom tilskuerne. Brikker kunne være av stein, glass, keramikk og ben. Slike opprissede brett – *tabulae lusoriae* – er funnet overalt i Colosseum. Spilletts regler er ikke godt kjent, men trolig adskilte de seg ikke mye fra det man finner i dag.

Særlig terningspill som innebar tilfeldig tap eller gevinst, ble forsøkt regulert på offentlige steder av myndighetene. Rundt juletider fravek man regelverk i en avgrenset periode, parallelt med annen pågående feiring. Tydeligvis pågikk ulovlig spill likevel hele året innenfor Colosseums tribuner, illustrert av funn av uvanlig mange terninger og spillbrikker i visse områder.

Forfattere og diktere

Forfattere, historikere og diktere var også del av tilskuermassene. Takket være dem kjenner vi til en del av det som foregikk nede i arenaen, hvem som arrangerte lekene, hvor lenge de varte og så videre.

Historikerne Suetonius (69–122 e.Kr.) og Cassius Dio (155–235 e.Kr.) har skrevet om lekene i Colosseum. Fra dikteren Martial (38/41–102/104 e.Kr.) har man også en beskrivelse av en konkret kamp, mellom gladiatorene Verus og Priscus som kjempet under åpningen av Colosseum i år 80. Begge ble forøvrig erklært som vinnere og fikk sin frihet.

Cassius Dio Suetonius forteller i sine beretninger blant annet om den ondskapsfulle keiseren Caligula som kunne finne på å beordre solskjermene som ga skygge til store deler av tribunene, trukket tilbake på ekstra varme dager samtidig som han forbød tilskuerne å forlate Colosseum.

Ikke alle skriveføre var like påpasselige med å ta med seg skriveredskapen sin hjem, for noen av redskapene er funnet i nyere tid.

Henrettelse av krigsfanger, desertører og kriminelle fra de laveste samfunnslag fant gjerne sted midt på dagen, som et slags pauseinnslag. Da forlot gjerne overklassen Colosseum for å spise middag i passende omgivelser fremfor å gjøre det på tribunene. Noen ganger ble de dødsdømte henvist til å delta i krigspill eller kamper mot ville dyr, der de selvsagt risikerte livet.

Åtselfugler

Ikke bare mennesker, men også åtselfugler – deriblant gribber – holdt til i Colosseum, gjerne over tribunene og å utspring. I romertid var gribber mer utbredt på grunn av et litt varmere klima enn i dag.

Når arenaens slag eller jakt var over, visste fuglene å stupe ned og fråtse i restene døde og skadede dyr. Ville dyr som ble holdt i bur under arenaen og tribunene, utgjorde en viktig del av lekene. Både planteetende dyr som rådyr, hjort, bøfler, neshorn, og elefanter – og kjøttetende dyr som leoparder, pantere, løver og bjørner – ble benyttet, blant annet under arrangerte jaktscener. I Colosseums «dyrestall» inngikk også hunder – og duer. Keiser Commodus fylte en gang hele Colosseums arena med ville strutser der jegerens oppgave var å skyte dem i halsen med piler. Over ofrene sirklet åtselfuglene i sin jakt på en godbit eller to.

Etter en lang dag var det hele over. Med sitt sinnrike system av mange utganger og trapper ble Colosseum tømt for tilskuere på forbausende kort tid. På utsiden ventet selgere med mat og drikke, og selvfølgelig datidens taxier med taksameter, det vil si vogner med en mekanisme i form av tannhjul som anga hvor langt man var blitt kjørt ved reises slutt.

Fakta: Inngang og plassering

- 80 innganger/utganger på bakkenivå hvorav 76 kunne brukes av vanlige tilskuere.
- Trappene førte til tribunene.
- Alle innganger, utganger og trapper var nummerert.
- Den nordlige av fire hovedinnganger var forbeholdt keiseren og hans følge, de tre øvrige var for aristokratiet.
- Taket over keiserinngangen var dekorert med flotte relieffer hvorav noen få fortsatt er bevart.
- Nederste tribune, nærmest arenaen var reservert de med høyest rang, i første rekke senatorer, dernest sank man i rang jo høyere opp man satt.
- Kvinner og de fattigste byborgerne (plebeiere) var plassert på trebenker helt øverst – på størst avstand fra lekene.